

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB)

Høringsnotat - forslag til ny forskrift om midlertidig fritak fra tjeneste for tjenestepliktige i Sivilforsvaret (fritaksforskriften)

Vi viser til høringsbrev av 15. mars.

1. Innledning

Norsk Redaktørforening (NR) er en landsomfattende sammenslutning av redaktører i alle typer medier. Vi har for øyeblikket rundt 750 medlemmer. Vi har merknader knyttet til utkast til § 3 i den nye forskriften, om unntak for ansatte i virksomheter som ivaretar samfunnskritisk funksjon.

2. Generelt

Vi er godt fornøyde med at det nå foreslås en egen forskrift om midlertidig fritak for tjenestepliktige i Sivilforsvaret. Vår erfaring er at den generelle vernepliktforskriften, og måten den har vært praktisert på, ikke har ivare tatt de hensyn som er nødvendige i forbindelse med søknader om fritak for blant annet journalister og redaktører.

3. Bakgrunn

Norsk Redaktørforening har, i likhet med flere andre medieorganisasjoner, vært sterkt engasjert i spørsmål om fritak for tjeneste i Sivilforsvaret for redaksjonelt ansatte i norske mediebedrifter. Særlig har vi reagert på journalister og redaktører i mindre norske mediehus blir utkalt til tjeneste i situasjoner hvor deres primære oppgave burde være å sørge for at befolkningen ble holdt informert om det som skjedde.

En rekke redaksjoner har så vidt få ansatte at innkalling av en eller to medarbeidere til Sivilforsvarstjeneste svekker redaksjonens evne til å drive rapportering fra hendelser av stor samfunnsmessig betydning og hvor det er vesentlig å holde befolkningen informert. Vi mener det er et paradoks.

Et eksempel er Firdaposten, der tre av åtte journalister i redaksjonen er innrullert i Sivilforsvaret og vil bli innkalt på et tidspunkt da også redaksjonen vil ha stort behov for å ha hele sin redaksjon på jobb for å informere om det som skjer. I Fjordenes Tidende er to av fem journalister beordret til sivilforsvarstjeneste. En fotograf i avisa Hordaland på Voss ble utkommandert av Sivilforsvaret på et tidspunkt da redaksjonen hadde behov for at han dekket ekstremsnøværret for sin redaksjon.

Flere journalister har søkt om fritak fra sivilforsvarstjeneste, men fått avslag. Fra lokale representanter for Sivilforsvaret har det vært gitt uttrykk for at man ikke har noe imot at en journalist utkalt på sivilforsvarsoppdrag, også jobber for lokalavisen, men at journalisten er ilagt taushetsplikt gjennom sivilforsvarstjenesten. Dette er ingen god løsning, etter vårt syn. Det vil skape et stort etisk dilemma dersom en journalist både skulle være på oppdrag fra Sivilforsvaret og samtidig dekke en krisesituasjon eller ulykke for sin arbeidsgiver. Å være journalist underlagt taushetsplikt vil selvsagt også skape en nærmest umulig situasjon.

Medienes rolle som formidler av informasjon i forbindelse med større og mindre kriser er stadig viktigere, og særlig etter digitaliseringen av mediene og dermed deres økende evne til å formidle mer informasjon og langt raskere enn før. De profesjonelle mediene kan informasjonsformidling, de har stort sett fortløpende beredskap og særlig lokalmediene har stor troverdighet. I totalberedskap – og i totalforsvar – er dette viktig for samfunnet. Dette har myndighetene, særlig etter 2. verdenskrig, visst å sette pris på, men det kan synes som dette er i ferd med å gå i glemmeboken.

Vi viser til medieorganisasjonenes brev av 15. april 2016 til daværende justisminister Anders Anundsen, hvor vi gjennomgår de historiske begrunnelsene for hvorfor pressefolk bør kunne fritas for tjeneste i Sivilforsvaret, nettopp på grunn av dere særlige rolle i kritesituasjoner.

4. Nærmere om det konkrete forslaget

Primært mener vi det burde vært uformet en egen fritaksregel for redaksjonelt ansatte i mediene, på lik linje med andre unntaksgrunner som er spesifisert i forskriftsutkastet. Regelen burde vært uformet slik at unntak var hovedregelen ved søknader om fritak for redaksjonelle medarbeidere i medievirksomheter, men med mulighet for å gjøre unntak i tilfeller hvor gjennomføring av tjenesteplikt ikke fremsto som kritisk for virksomheten.

Subsidiært vil vi si oss fornøyde med at utkastet til § 3 i den nye forskriften legger opp til at det er virksomhetene som skal søke om fritak. Det gir mening, sett i lys av at det er virksomheten som skal ivaretas, ikke de personlige behovene for den enkelte tjenestepliktige. Også Vernepliktforskriftens § 59 sier at det er virksomheten som «kan søke», men vi har hatt eksempler på at dette ikke fungerer.

Et eksempel: Da redaktøren i Fjordenes Tidende våren 2015 sendte søknad om fritak på vegne av to medarbeidere fikk han til svar at det var den tjenestepliktige selv som måtte søke personlig om fritak – og noe fritak ble ikke innvilget.

Til paragrafens dekningsområde vil vi bemerke at man her med fordel kunne tatt inn en formulering fra Vernepliktforskriftens § 59, andre ledd om at «Som samfunnets kritiske funksjoner menes også det sivile samfunnets støtte til forsvarssektoren». Dette kunne vært formulert slik «Som samfunnets kritiske funksjoner menes også det sivile samfunnets støtte og oppgaver i forbindelse med kriser og beredskapssituasjoner». Dersom dette ikke tas direkte inn i forskriften er det viktig at det presiseres i forarbeidene.

I høringsnotatets punkt 4.3 heter det at

«Med samfunnskritisk funksjon menes funksjoner som må opprettholdes eller opprettes for å dekke befolkningens og samfunnets grunnleggende behov og trygghet. Det kan for eksempel gjelde ansatte innen kraft- og vannforsyning, transport, pressen, apotek og nødetatene.»

Vi mener det er avgjørende at «pressen», eventuelt «mediene» nevnes spesifikt i forarbeidene/merknadene til utkastets § 3. Dette vil spare oss for mange problemer knyttet til avklaring om hvorvidt det er relevant for redaksjonelt ansatte i mediene å søke om fritak og hvorvidt disse bør innvilges.

Vi mener også det bør presiseres listen ikke må legges for høyt når det gjelder den avveining mellom virksomhetens behov og samfunnets behov som skal gjøres. Avveiningen må sees i lys av at virksomheten er registrert som samfunnskritisk virksomhet (SKV) og derfor i utgangspunktet utfører en viktig samfunnsmessig oppgave.

Til slutt understreker vi at vi tar det for gitt at det vil være enkelt for sivile virksomheter, herunder mediene, å registrere seg som samfunnskritisk virksomhet og at det blir gitt informasjon om hvordan dette gjøres. Dette fremgår ikke av høringsnotatet, og er også litt uklart formulert i Vernepliktforskriftens § 65.

Oslo, 2019-06-24

Med vennlig hilsen
for Norsk Redaktørforening

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Arne Jensen', written in a cursive style.

Arne Jensen
generalsekretær